NICOLETA BOTEZ
Universitatea „George Bacovia”
(Bacău, România)

ASPECTE ALE DINAMICII TERMINOLOGIEI TURISMULUI ÎN LIMBA FRANCEZĂ CONTEMPORANĂ

ABSTRACT:

La terminologie est un ensemble de notions, *un ensemble d'expressions dénommant dans une langue naturelle des notions relevant d'un domaine de connaissances fortement thématisé*. *Le terme est un symbole*, *un stimulus physique représentant conventionnellement une notion ou un objet individuel*. *La convention peut être explicitée sous la forme d'une norme*. *Elle s'établit dans les meilleurs cas par consensus et se perpétue dans la formation au métier*, *comme on le voit dans les vocabulaires artisanaux*, *agricoles*, *industriels*, *touristiques*. **Mots clés:** ***langue spécialisée*, *socioterminologie*, *terminologie*, *aménagement linguistique*.**

Legătura antropologică între exerciţiul vorbirii, eliberarea mâinii şi trecerea la condiţia umană se pare să se fi încheiat demult. Din acest punct de vedere, rolul muncii în evoluţia primelor forme de vorbire este evident unul central. Stocul de cuvinte în limbile vii, funcţionale a crescut permanent. În ţările puternic industrializate, apar mai multe cuvinte noi în ateliere, birouri de studiu, în laboratoare decât pe străzile oraşelor sau în mediul rural. Chiar şi comunităţile de periferie ale marilor oraşe dau dovadă de creativitate manifestându-şi identitatea, alta decât una obişnuită, dar ceea ce inventează ei nu ţine totuşi de gândire.

S-a făcut această introducere pentru a putea afirma că limbile care ţin de muncă, manuale, tehnică, ştiinţă, intelect constituie obiecte de studiu privilegiate datorită caracterului lor dual: mijloc de socializare şi unealtă eficace. Studiile asupra limbajului obişnuit pun accentul pe mijlocul de socializare, deoarece ele se bazează pe codul împărtăşit de o comunitate socială şi lingvistică foarte extinsă. Limbajele muncii corespund unor grupuri sociale mai reduse, ale căror membri împărtăşesc preocupări analoge pentru a se înţelege, a colabora, a negocia, a-şi repartiza sarcini de lucru, a inventa împreună şi a construi etc. Imediat ce ne îndreptăm atenţia asupra limbajelor muncii vom întâlni grupări de cuvinte cărora li s-a dat un sens precis. Aceste vocabule precise, care fac trimitere directă la un anume lucru, obiect sau activitate te opresc de la dorinţa de a căuta cuvântul cel mai potrivit, şi asta pentru că ele desemnează foarte exact ceea ce trebuie să exprime. Ele ne ajută astfel să evităm neînţelegerile, impreciziile, quiproquo-urile. Ele poartă denumirea de termeni. Pe ei trebuie să-i cunoaştem foarte bine pentru a munci împreună, căci munca se efectuează în cadrul unui contract social şi nu numai a unuia financiar: numeroase meserii sunt periculoase şi interlocutorul în astfel de situaţii trebuie să fie unul demn de încredere. Trebuie ca cei ce se întâlnesc faţă în faţă în cadrul unei meserii să ştie să vorbească aceeaşi limbă. Cuvintele precise ale acestui limbaj sunt astfel termenii contractului de muncă. În aceste condiţii termenii se impun. Toţi aceşti factori ajung să creeze sectoare lexicale reglementate. Aceste vocabulare funcţionează într-un mod privilegiat şi ele ilustrează

BDD-A25941 © 2009 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:04 UTC)

o funcţionalitate aparte a limbii, o funcţionalitate care se situează la antipozii celei ce caracterizează discursul poetic.

Conceptul de dinamică a limbii

O limbă este un sistem de semne orale şi/sau scrise legate de o istorie şi o cultură anume. Definită ca variaţie a unei limbi atât în *diacronie*, deci în evoluţia ei de la o perioadă istorică la alta, cât şi în *sincronie*, adică în manifestările ei sincronic diversificate, dinamica limbii este un concept supraordonat celor de evoluţie sau de schimbare, dar şi de varietate sau diversitate. Pentru a studia dinamica unei limbi trebuie abordate două aspecte: sistemul într-un anume moment dat şi sistemul în dezvoltarea sa de-a lungul trecerii timpului. Eugeniu Coşeriu afirmă în acest sens că „dacă se ţine seama de caracterul parţial al oricărui act lingvistic, există numai aspectul diacronic, adică dezvoltarea continuă, în timp ce celălalt aspect, cel sincronic, pentru o limbă considerată în totalitatea sa, constituie mai curând o abstractizare ştiinţifică necesară pentru a studia modul cum funcţionează limba” (*Introducere în lingvistică*, p. 73-74).

Se poate considera astfel o limbă ca fiind mai mult sau mai puţin stabilă. Limba reprezintă totuşi un sistem static, caracterizat printr-o anumită structură. Aspectului de sincronie îi corespunde disciplina numită *gramatică* şi care în sensul amplu al termenului este descrierea sistemului unei limbi; aspectului de diacronie îi corespunde istoria limbii. Aspectul de diacronie se referă la diferite *stări* succesive ale limbii. Astfel orice limbă *vie* sau vorbită în mod real, se află într-o mişcare perpetuă: în fiecare moment au loc în limbă un număr indefinit de schimbări sau de inovaţii individuale.

Limba se află permanent într-un proces de evoluţie, ce poate fi mai uşor înţeles dacă îl asemănăm cu ciclul evolutiv al unei specii de fiinţe vii, care are în principal patru etape, şi anume: formare, dezvoltare, stabilizare, dispariţie (extincţie sau transformare). Evoluţia unei limbi se desfăşoară foarte lent, pe perioade de timp de ordinul sutelor de ani, dar etapele menţionate caracterizează evoluţia majorităţii limbilor care au fost în uz de-a lungul timpului în diferite părţi ale globului. Cele mai multe limbi folosite în timpurile vechi au dispărut complet.

În altă ordine de idei, limbajul scris sau vorbit este singura modalitate de materializare a gândirii noastre discursive, cea care se bazează pe enunţuri pentru a exprima concepţia noastră despre lume. El se împleteşte cu procesul de gândire şi are ca scop să cristalizeze produsul acesteia şi să îl „traducă” în aşa fel, încât să fie înţeles şi de alte persoane. Cu ajutorul limbajului gândirea umană îşi pierde caracterul inefabil şi trece printr-un proces de sublimare, al cărei rezultat este cuvântul scris sau vorbit. Scopul limbajului este, aşadar, de a facilita comunicarea interumană pentru ca oamenii să poată să schimbe între ei cunoştinţe, experienţe de viaţă şi orice tip de informaţii care îi ajută să evolueze şi să înţeleagă bine mediul în care trăiesc. Pe scurt, rolul principal al limbajului este să realizeze transmiterea rapidă şi mai ales corectă a unor enunţuri care sunt produsul gândirii. Între limbă şi limbaj există permanent o strânsă interdependenţă, iar această relaţie prin care cei doi vectori, limba şi limbajul, se influenţează reciproc trebuie avută permanent în vedere atunci când se studiază dinamica unei limbi.

Limba a fost creată doar în vederea discursului, dar se pune întrebarea ce anume separă discursul de limbă sau ce anume ne permite ca, la un moment dat, să spunem că limba intră în operaţiune în discurs? În limbă avem concepte variate, preexistente, adică îmbrăcate într-o formă lingvistică. În anumite condiţii, favorizate de dorinţa de comunicare, aceste concepte vor deveni părţi esenţiale într-un discurs. Discursul constă, chiar în mod rudimentar şi pe căi pe care le ignorăm, în manifestarea existenţei unei legături între conceptul de *limbă* şi conceptul de *termen*. Conceptul general de limbă sau, mai bine zis, limba în general este o abstractizare a noastră, de fapt, se constată numai

BDD-A25941 © 2009 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:04 UTC)

acte lingvistice individuale mai mult sau mai puţin asemănătoare. Limba este, aşadar, un ansamblu de acte lingvistice identice ale comunităţii de indivizi, un sistem de izoglose, stabilit convenţional, care însumează ceea ce este comun expresiilor unei comunităţi sau chiar şi unui singur individ în epoci diferite. Limba se manifestă ca un ansamblu de acte lingvistice virtuale comune: în conştiinţa fiecăruia dintre noi există limba ca sistem, ca model, şi acelaşi model există, de asemenea, deşi nu în formă total identică, la celelalte persoane care aparţin comunităţii. Astfel, actele lingvistice înregistrate într-o comunitate sunt doar mai mult sau mai puţin comune, dar suficient pentru a le considera din punct de vedere ştiinţific, făcând abstracţie de aspectele care le diferenţiază. Din punct de vedere lingvistic, limita dintre „limbi" este convenţională, aşa cum este limita dintre dialecte: depinde de izoglosele care se iau în considerare, căci aproape nu există izoglose care să coincidă exact pe un anumit teritoriu.

Referindu-ne la conceptul de dinamică a limbii se poate spune că limba cunoaşte o permanentă transformare şi în acelaşi timp o evoluţie din punctul de vedere al timpului, dar şi al spaţiului. Limba cunoaşte totodată o dinamică din punctul de vedere al dezvoltării societăţii umane în ansamblu. Limba se transformă şi evoluează odată cu apariţia noilor tehnologii. Limba evoluează odată cu evoluţia ştiinţifică şi tehnologică a societăţii şi totodată datorită schimburilor dintre comunităţile umane.

În urma unei analize din perspectiva *diacroniei*, dar şi a *sincroniei* se poate considera că limba franceză este o limbă dinamică şi deschisă schimbărilor, ceea ce implică, printre altele, o mobilitate mare a vocabularului, mai ales în condiţiile extralingvistice speciale, cum sunt cele de după 1990, prin introducerea unor sensuri necunoscute înainte şi *migrarea* unor cuvinte din *lexicul specializat* spre *lexicul comun*.

În acest sens putem afirma cu certitudine că terminologia din domeniul turismului în limba franceză, a cunoscut o dinamică remarcabilă cu precădere după anii 1990. Văzută din punct de vedere lingvistic, această terminologie nu apare mai întâi ca un ansamblu de noţiuni, ci ca un ansamblu de expresii denumind în limba franceză noţiuni, relevând un domeniu de cunoştinţe puternic tematizate. Aceste expresii sunt pur lingvistice (ca şi cuvinte sau grupuri de cuvinte), pur extralingvistice sau mixte. Punctul lor comun este de a denumi şi nu numai de a desemna; a desemna înseamnă doar a arăta, în timp ce denominarea este maniera de a spune pe nume unui obiect sau unei clase de obiecte.

Limba este deci considerată în densitatea ei sincronică. Este vorba aici despre întrepătrunderile straturilor sincronice studiate pentru a ţine cont de varietăţile de întrebuinţări ce participă la reconstrucţia limbii în schimburile comunicaţionale, astfel spus, în *interacţiuni discursive*. Cauzalităţile externe, studiate în mod obişnuit de sociolingvişti şi reperate la indicatori clasificaţi pe vârstă, sex, poziţie socioeconomică şi culturală etc., sunt luate în consideraţie odată cu factorii comunicaţionali (situaţii interlocuţionare, bilingvism sau plurilingvism).

Credem că este necesar să se precizeze ce se înţelege prin terminologie. Această disciplină nouă a lexicologiei se ocupă de studiul termenilor, mai precis de vocabulele ce servesc pentru a vehicula semnificaţii reglate social şi introducerea acestora în practicile instituţionale sau în corpusuri de cunoştinţe. Studiul diacronic asupra termenilor are de-a face cu circulaţia cunoştinţelor şi se referă la istoria ştiinţelor, tehnicilor discursurilor reglementate din punct de vedere social, la istoria ideilor. Cele două orientări, sincronie şi diacronie, ne obligă să reintegrăm în descriere variaţiile. În aceste două cazuri, aşa cum notează Marie-Françoise Mortureux, este vorba „d'examiner les termes dans leur fonctionnment sociolinguistique" şi această funcţionare „révèle des variations, qui ne sont ni nécessairement <fautives> ni aléatoires, mail reliees à des situations de communication" (2001). Noţiunea de variaţie se opune a priori monosemiei şi univocităţii terminologiilor.

BDD-A25941 © 2009 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:04 UTC)

Terminologia ca disciplină este definită drept „studiul ştiinţific al noţiunilor şi termenilor în folosinţă în limbile specializate". Prin limbă de specialitate se înţelege un subsistem lingvistic, care utilizează o terminologie şi alte mijloace lingvistice şi care vizează nonambiguitatea comunicării într-un domeniu anume. Terminologul este un specialist al disciplinei terminologice la fel ca şi lexicograful. Pentru Teresa Cabré „la terminologie se préocupe d'abord de la relation entre l'object réel et la notion qui le représente" (1998:31).

Limba generală este aceea de care oamenii se servesc în viaţa de zi cu zi, în timp ce folosirea limbii specializate este restrânsă doar la domeniul specialiştilor pentru a favoriza comunicarea fără ambiguitate în domeniul lor specific de activitate. Claritatea şi precizia unei astfel de comunicări depinde de terminologia şi frazeologia folosită în domeniul respectiv.

Terminologia nu constituie un scop în sine, ci apare mai degrabă ca o disciplină în sânul altor discipline: disciplina traducerii, în principal, dar şi disciplina predării limbilor străine, redactarea ştiinţifică şi tehnică etc. Inflaţia de informaţie şi prelucrarea sa automatizată contribuie în mod special la dezvoltarea terminologiei ca ştiinţă. Informaţia ştiinţifică şi tehnică reprezintă astăzi o materie primă abundentă şi preţioasă pentru dezvoltarea acestui domeniu lingvistic.

Înflorirea noilor tehnologii a suscitat apariţia unor noi nevoi lingvistice. Cercetările ştiinţifice şi tehnologice conduc la dezvoltarea de noi concepte care induc apariţia de noi denumiri. Comunicarea şi transmiterea cunoştinţelor inovatoare cer recunoaşterea unor noi intersectări de schimburi specifice, tehnice, culturale şi comerciale. Ajunşi aici ne putem lovi de problema multilingvismului ce reclamă normalizarea tuturor elementelor care fac posibile transferurile în comunicare, adică sistemele şi unităţile fundamentale de transfer (echivalenţele). Creaţia ştiinţifică şi tehnică este o emanaţie, în majoritatea situaţiilor, a ţărilor dezvoltate şi transferurile de cunoştinţe tind să se facă adeseori unilateral. Guvernanţii recurg cel mai adesea la o politică lingvistică severă pentru a incita crearea de noi termeni şi perpetuarea parcursului limbii ca mijloc de exprimare. Marile transformări care au loc în cadrul relaţiilor internaţionale nu vor fi benefice decât dacă ele se bazează pe terminologie. Trebuie găsite soluţii pentru crearea, unificarea şi internaţionalizarea unei terminologii care să răspundă exigenţelor unei societăţi moderne. Asortarea unei terminologii trebuie să-şi bazeze strategia pe crearea unor bănci de date şi pe normalizarea termenilor. De unde necesitatea creării unor organisme oficiale pentru a administra această terminologie. Ultimele decenii arată cât de mult ştiinţa şi tehnologia şi-au dobândit un înalt nivel de exprimare lingvistică. Ele se află în centrul dezbaterilor din domeniu antrenând după ele câmpurile lexicale noi. Textele de tradus se multiplică şi complexitatea conţinutului creşte. În paralel dicţionarele nu mai răspund exigenţelor traducătorilor. Fiecare din cei implicaţi în domeniu ştie că o traducere este pertinentă dacă traducătorul dispune de o terminologie adecvată.

În construirea unei terminologii sunt necesare mai multe etape:

a) colectarea unui *corpus de expresii* plecând de la cele ce constituie cunoştinţe;

b) efectuarea unui *studiu lingvistic* cu scopul de a defini *semnificatul* noţiunilor;

c) *normalizarea semantică* care duce la un prim pas de *ontologie* a domeniului.

Dacă se consideră terminologia ca o „ştiinţă terminologică", ea poate fi definită ca un domeniu în care se intersectează diferite moduri de cunoaştere care studiază conceptele şi reprezentările prin intermediul termenilor. În studierea terminologiei se unesc trei concepte distincte:

BDD-A25941 © 2009 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:04 UTC)

a. ansamblul de principii ştiinţifice şi norme care se ocupă de studiul termenilor;

b. ansamblul de directive pe care le găsim în lucrările terminografice;

c. ansamblul de termeni care se găsesc, funcţionează şi se uzitează într-un domeniu specific anume.

În cursul anilor optzeci, sec. XX reţele internaţionale de schimburi de date din domeniul terminologiei au fost constituie puţin câte puţin peste tot în lume. Demersurile foarte importante sunt de ordin ştiinţific şi mai ales economic. Terminologia, considerată mai precis în cadrul sferei francofone, reprezintă, de asemenea, de câţiva ani buni, un demers cultural şi politic. Începând cu anii şaizeci, în mare parte sub impulsul Québec-ului, terminologia s-a aflat în centrul noţiunii de *politică lingvistică*.

Franţa mai întâi, şi apoi Comunitatea Franceză din Belgia au ţinut pasul cu Québec-ul pentru a încerca să definească marile axe ale unei politici terminologice pentru limba franceză. Această dezvoltare se datorează voinţei statelor francofone de a substitui echivalenţi francezi termenilor proveniţi din limba engleză care invadau domeniile ştiinţei şi al tehnicii.

O politică terminologică bine înţeleasă se preocupă de limba specializată. Cercetătorii în domeniu şi totodată inovatorii tind să creeze noi obiecte şi concepte. Acestea variază între 4000 şi 10000 în fiecare an. În măsura în care cercetarea şi inovaţia tehnologică se face astăzi în limba engleză, se are totodată în vedere crearea de noi termeni destinaţi şi desemnarea de noi referenţi. De aici apare importanţa de a traduce sau adapta în franceză aceste neologisme engleze. De exemplu *ordinateur* a înlocuit cuvântul englez *computer* din 1995 la cererea lui IBM-FRANCE. În ceea ce priveşte cuvintele *laser*, *radar*, *transistor* sau mai recent, *cédérom*, ele au devenit astăzi cuvinte franceze, chiar dacă pleacă de la creaţii terminologice anglo-americane.

Adevăratul obiectiv al politicii terminologice nu constă în a face o vânătoare sistematică a cuvintelor aşa-zise *franglais* (frangleze). El constă mai degrabă în a răspunde cererii profesioniştilor (în special a traducătorilor), creând condiţiile necesare pentru a le permite să dispună de un corp de termeni utilizabili în franceză, în numeroasele limbi de specialitate.

Primul suport al informaţiei este limba. De măsura în care materia lingvistică este bine stăpânită şi controlat întrebuinţată, ceea ce înseamnă utilizarea unei terminologii coerente, stabile, lipsite de ambiguitate, depinde dacă informaţia este convenabil transmisă şi prelucrată (tradusă, rezumată, indexată)**.** Ameliorarea transmiterii informaţiei face indispensabil un minimum de ***reglementare terminologică.*** Amenajarea terminologică trebuie discutată în contextul amenajării lingvistice ca un proces ce poate să răspundă unor obiective care pot să difere unele de celelalte. Din ansamblul lingvistic pot fi amintite următoarele acţiuni: ameliorarea calităţii limbii prin corectarea şi îmbogăţirea limbii vorbite şi scrise; modernizarea lexicului şi în special a terminologiei din diferite domenii de specialitate; simplificarea stilistică în contextul industriei limbii.

În amenajarea lingvistică un rol deosebit îl are **neologia.** Văzută din perspectiva lexicografică, **neologia** nu este nimic altceva decât înregistrarea de cuvinte noi sub presiunea nevoilor de denominare, de expresie şi de comunicare. Un neologism este un termen creat recent, împrumutat dintr-o limbă străină sau din alt domeniu, sub presiunea unor lacune în posibilităţile de denumire şi deci de comunicare într-un anumit domeniu. Limbajul tehnico-ştiinţific este, evident, sectorul cel mai dinamic al limbii şi activitatea terminologică pune în centrul preocupărilor sale actualizarea continuă a fondului existent: repertorierea şi analiza neologismelor în vederea difuzării lor, a punerii lor la dispoziţia traducătorilor şi a redactorilor de texte de specialitate sau, adeseori crearea de noi termeni.

BDD-A25941 © 2009 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:04 UTC)

În faţa volumului tot mai mare de masă documentară, a dispune de resurse terminologice înseamnă a putea desemna noi concepte şi a transmite fără ambiguităţi sau pierderi de sens, ceea ce le permite cercetătorilor să publice şi să comunice, iar întreprinderilor să-şi asigure o politică coerentă de difuzare a produselor. Avantajul de a dispune de o terminologie de referinţă devine o necesitate, de îndată ce textele sunt produse de sisteme informatizate. Dacă gândirea umană se poate adapta la preciziile limbajului, fie el şi tehnic, maşina are nevoie de univocitate. Şi numai băncile de date terminologice pe suport informatic sunt în măsură să satisfacă nevoile de tratament automatic al limbajului.

Un corpus terminologic nu este un simplu alfabet, vehicul neutru al unor informaţii. El este un subansamblu specific, care, în interiorul unei întreprinderi, de exemplu, dezvăluie domeniile conceptuale create sau doar folosite prin activitatea sa, este o „vitrină lingvistică" a activităţii întreprinderii respective.

Posibilitatea, mai mult sau mai puţin diferită, de a aborda terminologiile este condiţionată de perspectiva din care sunt privite acestea. Pentru cine sunt elaborate terminologiile? Cine este interesat de folosirea unei terminologii? şi, oarecum implicit, Cine studiază toate aceste aspecte (specialistul strict, specialişti în teoria cunoaşterii, lingvişti etc.)? Întrucât investigarea noastră nu se situează pe poziţia unei abordări interne cu perspectiva strictă a specialistului într-un anumit domeniu ştiinţific, ne vom orienta spre analiza importanţei **terminologiilor** pentru grupuri socioprofesionale mai largi, mergând până la utilizarea în limba literară a unor standarde (dincolo de o anumită specializare).

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. P. Anger, L. J. Rousseau, *Methodologie de la recherche terminologique*, Regie de la Langue Française, Quebec, 1977.
2. C. Bally, *Le langage et la vie* , 2-e éd., Zurich, 1935.
3. E. Benveniste, *Problèmes de linguistique générale*, 2 vol., Paris, Gallimard, 1974.
4. A. Bidu Vrânceanu, *Relaţiile dintre limbaje tehnico-ştiinţifice şi limbaje standard*, Limbă şi literatură, III-IV, 1990, Bucureşti.
5. J. C. Boulanger, *Initiation à la terminologie*, Paris, 1985.
6. F. Bruno, *Histoire de la langue française des origines à nos jours*, Paris 1966.
7. M. T. Cabré, *La Terminologie*. *Théorie*, *méthode et applications*, Armand Colin, Les Presses de l'Université d'Ottawa, 1998.
8. Georgeta Ciobanu, *Elemente de terminologie*, Timişoara, Ed. Mirton, 1998.
9. E. Coseriu, *Introducere în lingvistică*, Editura Echinox, Cluj, 1997.
10. R. Dubuc, *Manuel pratique de terminologie*, 3-e éd., Brossard (Québec), Linguatech, 1992.
11. D. Gouadec, *Terminologie*. *Constitutions des données*, Paris, AFNOR, 1990.
12. M. Foucault, *Les mots et les choses*, Paris, 1966.
13. P. Lerat, *Les langues spécialisées*, Paris, PUF, 1995.
14. Lexitour, *Les 1700 mots des métiers du tourisme*, Bréal, 2003.
15. *Probleme actuale de traducere şi terminologie*, Chişinău, CNT, 2002.
16. Alain Rey, *La terminologie*. *Norms et notions*, Paris, PUF, 1979.
17. G. Rondeau, *Introduction à la terminologie*, Gaëtan Morin, 1984.
18. F. de Saussure, *Cours de linguistique générale*, Paris, Payot, 1978.

BDD-A25941 © 2009 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:54:04 UTC)